

MAA- JA METSÄTALOUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 49/2014 vp

**Valtioneuvoston selonteko Suomi kestävän
luonnonvaratalouden edelläkävijäksi 2050 Val-
tioneuvoston luonnonvaraselonteon "Älykäs ja
vastuullinen luonnonvaratalous" linjausten
päivitys eduskunnalle 2014**

Talousvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 25 päivänä marraskuuta 2014 lähettäessään valtioneuvoston selonteon Suomi kestävän luonnonvaratalouden edelläkävijäksi 2050 Valtioneuvoston luonnonvaraselonteon "Älykäs ja vastuullinen luonnonvaratalous" linjausten päivitys eduskunnalle 2014 (VNS 9/2014 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi talousvaliokuntaan samalla määrännyt, että maa- ja metsätalousvaliokunnan on annettava asiasta lausunto talousvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- neuvotteleva virkamies Mika Honkanen, työ- ja elinkeinoministeriö
- ylitarkastaja Jaana Kaipainen, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Merja Saarnilehto, ympäristöministeriö
- tutkimus- ja kehittämisspäälikkö Sirpa Thessler, Luonnonvarakeskus
- ympäristöjohtaja Liisa Pietola, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- metsäasioiden päällikkö Jouni Väkevä, Metsäteollisuus ry
- toimialapäälikkö (puuenergia) Tage Fredriksson, Bioenergia ry
- johtava asiantuntija Lari Rajantie, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Selonteossa on todettu, että sen toteuttamisessa haetaan sellaisia sektorirajat ylittäviä julkisen sektorin toimenpiteitä, joilla edistetään kestävä ja vastuullista luonnonvarataloutta yhtenä hyvinvointimme mahdollistajana. Toimenpitei-

den tulee kasvattaa aineellisista ja aineettomista luonnonvaroista saatavaa arvonlisää ja edistää luonnonvara-alan kasvua. Valiokunta katsoo selonteon mukaisesti, että kestävän ja vastuullisen luonnonvarojen käytön edelläkävijyys edellyttää olemassa olevien vahvuuksien vahvistamista sekä uuden osaamisen luomista ja näihin liittyvien taloudellisten mahdollisuuksien hyödyntämistä.

Valiokunta toteaa, että tulevaisuudessa Suomen omien luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen on keskeinen perusta biotalouteen perustuvalla kasvuella. Biotalous liittyy keskeisesti valiokunnan toimialaan. Valiokunnan toimialalla strategisena päämääränä on peltojen, metsien, vesien, kotieläinten sekä kala- ja riistakantojen elinvoimaisuus ja tuottavuus samoin kuin niihin liittyvien tuotteiden jalostuksen edistäminen.

Selonteon mukaan innovatiivisuuden varmistaminen luonnonvarojen monipuoliseksi hyödyntämiseksi edellyttää, että vakiintuneet menettelytavat ja organisointi arvioidaan. Valiokunta pitää välttämättömänä, että luonnonvaroja koskevia ohjauskeinoja ja käytäntöjä, kuten lupaprosesseja, kehitetään ja sujuvoitetaan kestävä luonnonvarapolitiikan edistämiseksi. Päälekkäisiä lupa- ja viranomaismenettelyitä tulee määrätietoisesti karsia. Luonnonvarojen kestävä ja innovatiivista hyödyntämistä rajoittavia esteitä tulee poistaa niin lainsäädännöstä kuin hallintokäytännöstä ja omistajan asema tulee turvata ajantasaisella korvaus- ja lunastussänteillä.

Selonteossa on kuvattu päivitettyjen strategisten tavoitteiden sisältö sekä siihen liittyvät ensimmäiset, luonnonvaratalouden kokonaisuutta kehittävät yhteiset hankkeet/toimet. Valiokunta käsittelee niitä jäljempänä.

Ennakointi ja tieto

Selonteossa on todettu, että Suomesta on kehitettävä luonnonvarojen kestävä hyödyntämisen innovaatiokeskittymä. Valiokunta katsoo selonteon mukaisesti tavoitteen edellyttävän, että tehdään pitkäjänteistä ja monipuolista luonnonvarojen käyttöä edistävää bio-geo- ja ympäristötieteellisen perustiedon tuottamista, tulkintaa sekä tiedonjakamista ja yhdistetään tämä tieto yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen tutkimustietoon. Valiokunta korostaa sitä, että maa- ja metsätalouteen liittyvien toimintamallien kustannustehokkuus ja ympäristövaikutukset on analysoitava maamme olosuhteet huomioiden.

Valiokunta pitää tärkeänä, että Luonnonvarakeskukselle luodaan edellytykset vahvistaa uudistuvien luonnonvarojen tutkimusta. Tutkimus-

ta tarvitaan tulevaisuuden biotalouden ja siihen pohjautuvan hyvinvoinnin rakentamisessa. Valiokunta pitää myös tärkeänä, että edistetään laaja-alaista hallinnon- ja tieteiden rajat ylittävää luonnonvara- ja ympäristötutkimusta, yhteistyötä tutkimusinfrastruktuurin ja osaamisen kehittämisessä samoin kuin tietoaaineistojen saatavuudessa. Luonnonvaroihin liittyvän ammatillisen ja muun koulutuksen järjestämisestä on huolehdittava.

Valiokunta korostaa selonteon mukaisesti sitä, että tulee lisätä tutkimustiedon käytettävyyttä luonnonvarojen kestävä hyödyntämiseen tähtäävien investointien lupa- ja viranomaisprosessien valmistelussa. Investointihankkeiden lupa- ja viranomaisprosesseja tulee edellä todetun mukaisesti sujuvoittaa ja lyhentää, jota osaltaan edistää se, että päätöksiin tarvittavaa tietoa on kattavasti saatavilla.

Valiokunta katsoo, että käytännössä tiedon parempi hyödynnettävyys edellyttää myös tietojärjestelmien parempaa yhteentoimivuutta. Tutkimustuloksista tulee viestittää mm. internetissä niin, että uutta tietoa voidaan hyödyntää tehokkaasti. Julkisin varoin kerätyt tietoaaineistot tulee avata nykyistä laajemmin eri toimijoiden käyttöön.

Selonteon mukaisesti valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että ennakoidaan, miten ilmastonmuutoksen vaikutukset ja niihin sopeutuminen vaikuttavat luonnonvarojen kestävä hyödyntämiseen niin maassamme kuin myös maailmanlaajuisesti tulevaisuudessa.

Luonnonvarojen arvoketjut

Edellä esitettyyn viitaten valiokunta pitää välttämättömänä, että Suomi kasvattaa luonnonvarataloutteen perustuvaa kestävä taloudellista toimintaansa. Painopistealueita kehittämisessä ovat luonnonvarojen hyödyntämisen edellytysten edistäminen ja luonnonvarojen jalostuksen kehittäminen kotimaassa biotalouden pohjalta, osaamiseen perustuvat ratkaisut ja niiden vienti, puhtaiden teknologioiden (cleantech) liiketoiminnan lisääminen ja ekosysteemipalveluiden hyödyntäminen mm. matkailussa. Valiokunta korostaa erityisesti sitä, että kansantalouden nä-

kökulmasta ja maamme vientitulojen turvaamiseksi on välttämätöntä edistää kestävä metsätaloutta ja varmistaa tulevaisuuden puuntuotanto. Puuntuotanto ja monipuolistuva puunjalostus ovat tulevaisuuden biotalouden perusta. Biotaloudessa puulle ollaan jo kehittämässä kemian ja biokemian keinoin uusia käyttömuotoja jopa lääkealalle. Valiokunta viittaa lausuntoonsa valtioneuvoston metsäpoliittisesta selonteosta 2050 (MmVM 5/2014 vp — VNS 1/2014 vp).

Kestävän luonnonvaratalouden edistämiseksi on huolehdittava yritystoiminnan kilpailukyvyistä ja rahoitusta suunnattava erityisesti tuotteiden ja palveluiden kaupallistamiseen sekä koikeluhankkeisiin. Suomeen tulee luoda Euroopan tasolla riittävän kokoluokan pilotointi- ja demonstrointikeskittymiä. Teollisuuden kustannuskilpailukyvyn turvaaminen on jatkossa entistä tärkeämpää, jotta luonnonvarojen käyttöä voidaan lisätä ja jalostusastetta nostaa.

Valiokunta korostaa sitä, että maamme metsiä, peltoja, vesivaroja ja vesiekosysteemejä samoin kuin riista- ja kalakantoja tulee hyödyntää kestävästi ja turvata jatkojalostukselle riittävät raaka-aineresurssit. Aktiivisen metsätalouden harjoittaminen ja puuraaka-aineen saatavuus ovat edellytys puunjalostuksen kehittämiseksi ja uusille investoinneille. Vesi- ja kalavaroihin sekä ekologisesti kestäväan vesiviljelyyn perustuva sininen biotalous muodostaa kokonaisuuden, jossa on merkittäviä mahdollisuuksia tuotannon sekä osaamisen ja teknologian viennin lisäämiseen. Kotimainen ruoantuotanto edistää tuotannon omavaraisuutta, huoltovarmuutta ja ympäristön kannalta hyviä käytäntöjä.

Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että tuontiluonnonvaroja korvataan kotimaisella tuotannolla. Lisäksi huoltovarmuuden kannalta kriittisten tuontiluonnonvarojen saatavuus on turvattava. Puun käyttöä rakentamisessa on lisättävä. Samoin kotimaisen biomassan, kuten puun, käyttöä energiantuotannossa ja biopolttoaineiden raaka-aineena on lisättävä pitkäjänteisellä energiapolitiikalla. On edistettävä uusiutumattomien, erityisesti tuontiin perustuvien energialähteiden ja raaka-aineiden korvaamista uusiutuvilla luonnonvaroilla taloudellisten ohjauskeino-

jen avulla. Biotalous tuotteille on luotava etulyöntiasema suhteessa uusiutumattomista luonnonvaroista valmistettuihin tuotteisiin. Osana uutta energia- ja ilmastopoliittista strategiaa tulee laatia ohjelma öljy- ja kivihiiliriippuvuuden vähentämiseksi. Tuottavuuden kasvua tulee tavoitella myös kotimaassa tapahtuvan mineraalien jalostuksen ja metalliteollisuuden lisäämisellä.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että infrastruktuurien ylläpidossa ja kehittämisessä otetaan huomioon luonnonvaratalouden tarpeet. Kuljetusväylien palvelukykyä ja tietoliikenneväylien tehokkuutta ja toimivuutta tulee parantaa elinkeinojen kilpailukyvyn parantamiseksi. Luonnonvaratalous yleensä ja luonnonvarojen hallinta sekä myös biotalouden aiheuttamat palvelut (mm. maaseutumatkailu ja virkistyskäyttö) edellyttävät huolehtimista perusväylänpidosta ja alemmasta tieverkostosta.

Prosessit ja palvelut

Edellä esitettyyn viitaten valiokunta toteaa, että luonnonvaratalous ja lähituotannon paikalliset ratkaisut lisäävät huoltovarmuutta, resurssitehokkuutta, kiertotaloutta, luovat paikallista hyvinvointia sekä aikaansaavat positiivisia aluetaloudellisia kerrannaisvaikutuksia. Selonteossa käy ilmi, että suljettujen ainevirtojen osuus tuotannossa kasvaa. Valiokunta toteaa, että myös maataloudessa kierrätettävät ravinnevalmisteet ovat tavoiteltavia. Teknologian tulee kuitenkin turvata niiden riskitön käyttö maaperässä, jonka tuottavuuteen maamme biotalous ja huoltovarmuus tältä osin perustuu.

Selonteon mukaisesti valiokunta katsoo, että valtioneuvoston periaatepäätöksenä hyväksytty luomualan kehittämisohjelma sekä lähiruuan kehittämisohjelma tulee toteuttaa. Soita ja turvemaita koskevan valtioneuvoston periaatepäätöksen toimeenpanossa tulee turvata maa- ja metsätalouden hyödyt, energiahuolto, vähentää haitallisia vesistö- ja ilmastovaikutuksia ja saavuttaa suotuisa suoluonnon suojelutaso. Tavoitteiden toteuttamiseksi soitaa koskevan luokituksen tulee olla selkeä. Valiokunta korostaa sitä, että viranomaisten ja tutkimuslaitosten yhteistyötä

ekosysteempipalveluja koskeissa hankkeissa tulee parantaa.

Selonteon mukaisesti valiokunta katsoo, että Biotalousstrategiaa (2014), valtioneuvoston metsäpoliittista selontekoa 2050 (2014), Suomi kestävän kaivannaisteollisuuden edelläkävijäksi -toimintaohjelmaa samoin kuin materiaalitehokkuusohjelmaa on toteutettava. Riippuvuutta fossiilisista luonnonvaroista tulee vähentää ja on edistettävä kestäviä kulutus- ja tuotantotapoja mm. asumisessa, kulutuksessa ja julkisen sektorin hankinnoissa.

Valiokunta pitää tärkeänä, että edistetään vesistöjen ja kalakantojen käyttöä ja hoitoa kestävä liiketoiminnan, paikallisen hyvinvoinnin sekä ympäristön tilan parantamiseksi. Kalatiestrategia ja vuonna 2014 valtioneuvoston päättämä Kansallinen lohi- ja meritaimenstrategia 2020 Itämeren alueelle tulee toteuttaa.

Valiokunta toteaa, että hyödyntämällä metsiä, peltoja sekä riista- ja kalakantoja kestävästi vaikutetaan myönteisesti maaseudun ja koko Suomen alue- ja yhdyskuntarakenteen kehittämiseen. Luonnonvaratalous ja lähituotannon paikalliset ratkaisut luovat kansallisen hyvinvoinnin ohella paikallista hyvinvointia ja aikaansaavat myönteisiä aluetaloudellisia kerrannaisvaikutuksia. Luonnonvaratalouden edellyttämän infrastruktuurin ylläpitäminen palvelee myös yhdyskunnan muita tarpeita.

Kansainvälinen vaikuttaminen

Selontekoon viitaten valiokunta edellyttää, että Suomen luonnonvaroihin liittyvää vaikuttamistoimintaa EU:ssa koordinoidaan tehokkaasti ja vaikuttamista tehdään aloitteellisesti ja organisoitusti. On välttämätöntä lisätä edunvalvonnalla suomalaisten luonnonvarapoliittisten näkökulmien ottamista johdonmukaisesti huomioon EU-tason sääntelyitä ja strategioita valmisteltaessa. Ennakoiva vaikuttaminen tulee aloittaa jo kansainvälisten prosessien valmisteluvaiheessa. Suomen tulee vaikuttaa aktiivisesti ja aloitteellisesti luonnonvarojen kestävä käytön,

muun muassa bio-, mineraali- ja vesitalouden, kehittämisen kannalta keskeisten EU:n politiikka-alojen linjauksiin ja toimenpanoon.

Valiokunta on lausunnossaan (MmVM 21/2014 vp— HE 138/2014 vp) kiinnittänyt huomiota siihen, että tietämys muun ohella Suomen luonnonolosuhteista, ilmastosta ja metsätaloudesta on EU:ssa puutteellista. Tietämyksen lisäämiseksi on ryhdyttävä toimenpiteisiin. Valiokunta on mainitussa lausunnossaan pitänyt välttämättömänä, että Suomi perustaa erityisen toimen (ns. metsäattasea) metsäalan tietämyksen lisäämiseksi EU:ssa. Komissiolta on edellytettävä EU:n jäsenmaiden olosuhteiden tuntemusta.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että EU:n lainsäädännössä lähtökohtana on tulevaisuudessakin puun hiilineutraalisuus. Siten uusiutuva puu säilyttää etulyöntiaseman suhteessa ilmasto- ja energiavarojen fossiilisiin polttoaineisiin ja uusiutumattomiin raaka-aineisiin. Suomessa metsät toimivat merkittävänä hiilinieluna. On huolehdittava siitä, että tuotannolle asetettavat velvoitteet ovat kansainvälisesti tasavertaisia.

Selonteossa on tuotu esiin Team Finland -verkoston toiminta, jolla edistetään Suomen asiaa maailmalla, suomalaisten yritysten kansainvälistymistä, Suomeen suuntautuvia ulkomaisia investointeja ja Suomen maakuva. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että verkoston toiminnassa huomioidaan luonnonvaraselonteon, biotalousstrategian sekä Suomi kestävän kaivannaisteollisuuden edelläkävijäksi -toimintaohjelman kansainvälistymistavoitteet. Verkoston toiminnassa tulee myös huomioida elintarviketalous ja ruoan vienti. Suomalaiselle ruoalle tulee luoda selkeä vientibrändi.

Lausunto

Lausuntonaan maa- ja metsätalousvaliokunta esittää,

että talousvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon

Helsingissä 3 päivänä helmikuuta 2015

pj. Jari Leppä /kesk
vpj. Lauri Heikkilä /ps
jäs. Markku Eestilä /kok
Satu Haapanen /vihr
Lasse Hautala /kesk
Reijo Hongisto /ps
Anne Kalmari /kesk
Jukka Kopra /kok

Timo V. Korhonen /kesk
Pirkko Mattila /ps
Jari Myllykoski /vas
Mats Nylund /r
Kari Rajamäki /sd
Katja Taimela /sd
Tytti Tuppurainen /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Carl Selenius.